

Tomasz J. Trzeciak*

ZJAWISKO MIGRACJI
W ENCYKLICE *CARITAS IN VERITATE* BENEDYKTA XVI
ORAZ ADHORTACJI APOSTOLSKIEJ *AMORIS LAETITIA*
FRANCISZKA

THE PHENOMENON OF MIGRATION IN THE ENCYCLICAL LETTER
CARITAS IN VERITATE OF BENEDICT XVI
AND THE APOSTOLIC EXHORTATION *AMORIS LAETITIA* OF FRANCIS

Abstract: The issue of migration, whether for economic reasons or due to armed conflicts or persecution, remains particularly relevant in today's world. Therefore, it should come as no surprise that successive popes address this issue in official Church documents. The aim of this article is to present how the phenomenon of migration is described by popes: Benedict XVI in the encyclical *Caritas in veritate* and Francis in the apostolic exhortation *Amoris laetitia*. Both of them view migration in the perspective of Christian love and interpret this phenomenon as a sign of the times.

Keywords: migration, Benedict XVI, Francis, *Caritas in veritate*, *Amoris laetitia*.

Jezus Chrystus wskazał swoim uczniom przykazanie miłości jako najważniejszą zasadę, którą mają kierować się w życiu. W obrazie sądu ostatecznego z 15. rozdziału Ewangelii według św. Mateusza, gdzie Zbawiciel ukazał scenę rozliczenia z wypełniania przykazania miłości, jednym z kryteriów jest gościnność względem obcokrajowców: „byłem przybyszem, a przyjęliście Mnie” (Mt 25,35). W tym zdaniu Kościół odczytuje wezwanie do okazywania miłości tym, którzy z różnych powodów opuścili swoją ojczyznę i niczym Abraham wyruszyli w poszukiwaniu nowego miejsca do życia.

Tak biblijnie zakorzenione duszpasterstwo migrantów jest szczególnie aktualne w dzisiejszych czasach, gdy jesteśmy świadkami wielu kryzysów migracyjnych.

* Tomasz J. Trzeciak – Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu; ORCID: 0000-0003-2114-9579; e-mail: tomasz.j.trzeciak@gmail.com.

W samej Europie w ostatnim dziesięcioleciu dostrzec możemy poważne sytuacje związane z masowymi ruchami ludności, które spowodowały napięcia polityczne i społeczne: kryzys uchodźców syryjskich w 2015 r. (ok. 1 mln osób), kryzys migracyjny na Morzu Śródziemnym w 2016 r. (ponad 300 tys. migrantów, ok. 5 tys. ofiar śmiertelnych), kryzys migracyjny na granicy grecko-tureckiej w 2020 r. (szacunkowo dotyczył 30 tys. osób). Tego rodzaju kryzysy nie omijają również Polski, czego świadectwem jest destabilizacja na granicy polsko-białoruskiej czy działania wojenne na terenie Ukrainy.

Od długiego czasu duszpasterska troska o migrantów pozostaje w polu zainteresowania Kościoła katolickiego. Świadczą o tym liczne opublikowane dokumenty Magisterium, które skupiają się na tym problemie¹, z konstytucją apostolską *Exsul familia* (1952) oraz instrukcją *De pastoralis migratorum cura* (1969) na czele. Również obchodzony od 1914 r. Dzień Migranta² i coroczne orędzia papieskie z jego okazji są wyrazem katolickiego zaangażowania w poprawę losu migrantów, uchodźców oraz azylantów.

Także współcześnie temat migracji nie pozostaje obojętny dla kolejnych papieży. Z inicjatywy Stolicy Apostolskiej w ostatnich latach zostały wydane dokumenty *Erga migrantes caritas Christi*³ oraz *Przyjęcie Chrystusa w uchodźcach i przymusowo przesiedlonych*⁴. Również w najwyższej rangi dokumentach papieskich, takich jak encykliki i adhortacje, problematyka migracji jest regularnie podejmowana.

Celem artykułu jest ukazanie, jak do zagadnienia migracji podchodzą papieże naszych czasów – Benedykt XVI i Franciszek – w dwóch dokumentach poświęconych miłości. Chociaż przez tych dwóch autorów miłość traktowana jest w różnych kontekstach, ponieważ encyklika *Caritas in veritate* Benedykta pokazuje ją w kontekście rozwoju narodów, a Franciszkowa adhortacja *Amoris laetitia* w kontekście małżeństwa i rodziny, jest ona osią łączącą te dwa akty Magisterium Kościoła. Łączy je również zaangażowanie i troska o los migrantów.

Tak zarysowana tematyka studium będzie wyznaczała jego strukturę: pierwszy rozdział ukaże narrację Benedykta XVI o migracji zawartą w wymienionej już encyklice, natomiast w drugim opisana zostanie perspektywa papieża Franciszka w posynodalnej adhortacji.

¹ Por. J. Bakalarz. *Podstawowe dokumenty Kościoła w sprawie opieki duszpasterskiej nad imigrantami*. „Studia Polonijne” 4:1981 s. 5-14.

² Por. Tenże. *Dzień Migranta*. „Collectanea Theologica” 43:1973 z. 3 s. 169-174.

³ Por. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących. *Instrukcja Erga migrantes caritas Christi*. Watykan 2004.

⁴ Por. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących, Papieska Rada Cor Unum. *Przyjęcie Chrystusa w uchodźcach i przymusowo przesiedlonych*. *Wytyczne duszpasterskie*. Watykan 2013.

1. MIGRACJA W *CARITAS IN VERITATE* BENEDYKTA XVI

Benedykt XVI w swoim nauczaniu podkreśla szczególny wymiar działalności charytatywnej wspólnoty wierzących. Już w pierwszej swojej encyklice *Deus caritas est*⁵ z 2005 r., której tematem jest miłość chrześcijańska, jedną z dwóch części dokumentu papież poświęcił miłości *caritas*, a więc takiej, która wyraża się przez dobroczynność. Zaznacza on, że

Kościoł nie może zaniedbać posługi miłości, tak jak nie może zaniedbać Sakramentów i Słowa⁶.

W tym kluczu Benedykt XVI napisał encyklikę *Caritas in veritate*⁷. Jest ona trzecim i ostatnim tej rangi dokumentem papieża, opublikowanym w 2009 r. Jest to encyklika społeczna, jedyna jego autorstwa, która podejmuje tematykę rozwoju ludzkiego w kontekście globalizacji i kryzysu ekonomicznego. Papież podkreśla w niej, że prawdziwy rozwój musi być oparty na miłości i prawdzie, które są nieodłącznymi wymiarami osoby ludzkiej i jej godności. Encyklika zawiera wiele odniesień do nauczania poprzedników Benedykta XVI, zwłaszcza św. Pawła VI i św. Jana Pawła II, oraz do dokumentów Kościoła i organizacji międzynarodowych. Papież przedstawia w niej swoją wizję społeczeństwa sprawiedliwego i solidarnego, które szanuje życie, rodzinę, środowisko i prawa człowieka. Całą działalność społeczną Kościoła przedstawia natomiast jako zakorzenioną w miłości, ponieważ

[...] wszystko wywodzi się z miłości Bożej, dzięki niej wszystko przyjmuje kształt, do niej wszystko zmierza⁸.

O zjawisku migracji papież Benedykt XVI wspomina w piątym rozdziale tejże encykliki, zatytułowanym *Współpraca rodziny ludzkiej*. Poświęca jej cały punkt 62. i w tym miejscu ujmuje to zagadnienie najszerzej, choć wzmiankuje je również w innych punktach⁹. Stawia przed czytelnikiem migrację jako element szeroko pojętego, integralnego rozwoju ludzkiego. Bliższym kontekstem, w jakim papież z Niemiec opisuje migrację, są rozważania o samotności, która dotyka ludzi. Jest ona szczególną cechą dzisiejszych społeczeństw, a przez teologię może być traktowana jako jeden ze współczesnych znaków czasu¹⁰. Co więcej, Benedykt XVI ukazuje,

⁵ Por. Benedykt XVI. *Encyklika Deus caritas est o miłości chrześcijańskiej* (25.12.2005).

⁶ Tamże 22.

⁷ Por. Benedykt XVI. *Encyklika Caritas in veritate o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie* (29.06.2009) [dalej: CV].

⁸ Tamże 2.

⁹ Por. tamże 21, 67.

¹⁰ O znakach czasu naucza Sobór Watykański II w *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes* p. 11. Szersze opracowanie tej tematyki znaleźć można w A.L. Szafranski. *Kairologia. Zarys nauki o Kościele w świecie współczesnym*. Lublin 1990.

że samotność jest przyczyną różnego rodzaju biedy ludzkiej, która swoje źródło bierze „[...] z tego, że nie jest się kochanym albo z trudności kochania”¹¹.

Również zjawisko migracji, które często powoduje samotność, Benedykt postrzega jako epokowe. Choć w tekście encykliki nie wyraża tego wprost, to zdaje się sugerować, że

[...] ze względu na wielką liczbę objętych nim osób, z powodu problemów społecznych, ekonomicznych, politycznych, kulturowych i religijnych, jakie niesie, ze względu na dramatyczne wyzwania, jakie stawia przed społecznościami poszczególnych krajów i przed wspólnotą międzynarodową¹²

może być ono uznane za znak czasu, który musi zostać przez Kościół zauważony i odczytany¹³. Tak szeroko przedstawiony zakres wpływu, jaki na współczesny świat mają ruchy migracyjne, nie wydaje się być przesadzony.

Fenomen dotyczący tak szeroką grupę ludzi, jakim jest migracja, potrzebuje stanowczej odpowiedzi. Drogą do tego w optyce papieża Benedykta jest dostrzeżenie, że ludzkość stanowi jedną wielką rodzinę. To z kolei nie powinno prowadzić do alienacji, ale do prawdziwej jedności. Postrzeganie migranta nie jako obcego, ale jako członka rodziny – choć pokrewieństwo może być dalekie, pomaga przyjąć opartą na miłości postawę solidarności i gościnności zamiast marginalizacji¹⁴.

Ze względu na cel, jakim jest udzielenie bratniej pomocy migrantom, papież zauważa potrzebę

[...] silnej i dalekowzrocznej polityki współpracy międzynarodowej, by mu sprostać w odpowiedni sposób¹⁵.

Konieczna jest tu współpraca między dwoma krajami – tym, z którego migranci pochodzą, oraz tym, który jest celem ich podróży. Zdaniem Benedykta prawo międzynarodowe stanowiące na takie okoliczności powinno brać pod uwagę kilka aspektów: zabezpieczenie potrzeb emigrantów i ich rodzin, troskę o przysługujące im prawa, a równocześnie poszanowanie społeczeństwa, które na swoim terytorium przyjmuje danych tułaczy. Prawodawstwo takie winno uwzględniać różnice systemów prawnych współpracujących państw, nie może też być obciążeniem dla tylko jednej strony, ponieważ

¹¹ Por. CV 53.

¹² Tamże 62.

¹³ Por. Benedykt XVI. *Messaggio di Sua Santità Benedetto XVI per la Giornata Mondiale del Migrante e del Rifugiato (2006)* „Migrazioni: segno dei tempi”. <https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/migration/documents/hf_ben-xvi_mes_20051018_world-migrants-day.html> [dostęp: 10.07.2023]; por. także B. Giemza. *Migracja jako znak czasów i wyzwanie dla duszpasterstwa Kościoła*. „Studia Salvatoriana Polonica” 2:2008 s. 75-76.

¹⁴ Por. CV 53.

¹⁵ Tamże 62.

[...] żaden kraj nie może uważać, że jest w stanie sam sprostać problemom migracyjnym naszych czasów¹⁶.

Ukazując złożoność zagadnienia, papieska refleksja obejmuje zarówno wady, jak i zalety migracji. Do tych pierwszych należy z pewnością zaliczyć ogrom cierpienia i niewygody związane ze zmianą miejsca, w którym się żyje, co nierzadko jest spowodowane również uciskiem doznawanym w dawnej ojczyźnie. Benedykt XVI dostrzega jednak pozytywne strony migracji warunkowanej zarobkowo.

Jest jednak pewne, że pracujący cudzoziemcy, pomimo trudności związanych z integracją, wnoszą znaczący wkład w rozwój gospodarczy goszczącego ich kraju poprzez swoją pracę, a także w rozwój kraju pochodzenia dzięki przekazywaniu środków finansowych¹⁷.

Mówiąc o ekonomicznych zaletach ruchów migracyjnych, nie wolno jednak sprowadzać migrantów jedynie do poziomu czynnika gospodarczego. Każdemu z nich, jako osobie, należy się szacunek i uznanie godności, która jest niezbywalna bez względu na okoliczności, oraz przyznanie przysługujących praw – przynajmniej w podstawowym zakresie. Jak podkreśla Benedykt XVI, migrujących pracowników nie można postrzegać jako towar lub jedynie jako siłę roboczą¹⁸.

Opisując zjawisko migracji i poprawę jej warunków, jako jeden z elementów integralnego rozwoju człowieka, Benedykt XVI ukazuje potrzebę zaangażowania Kościoła w tę sferę. Zasadami włączenia się wspólnoty w pomoc migrantom, uchodźcom i azyłantom mają być, zgodnie z tytułem encykliki, miłość i prawda (*caritas et veritas*). Papież wielokrotnie wskazuje, że

[...] cały Kościół, w całym swoim istnieniu i działaniu, podczas gdy głosi, celebrowuje i działa w miłości, pragnie promować integralny rozwój człowieka¹⁹.

2. MIGRACJA W *AMORIS LAETITIA* PAPIEŻA FRANCISZKA

Już od pierwszych lat swojego pontyfikatu Franciszek jest znany z troski o los migrantów i uchodźców, którzy szukają lepszego życia w innych krajach. Papież z Argentyny zachęca do kultury przyjmowania i dialogu międzykulturowego, jako sposobu na pokonanie lęku i uprzedzeń wobec przybyszów. Choć w jego nauczaniu nie brakuje słów, to świadectwem zaangażowania na rzecz migrantów są przede wszystkim czyny. W czasie swojej pierwszej podróży papieskiej w lipcu 2013 r.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Por. tamże.

¹⁹ Tamże 11; por. Benedykt XVI. *Migracje: pielgrzymka wiary i nadziei. Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 2013*. <<https://papiez.wiara.pl/doc/4456482.Migracje-pielgrzymka-wiary-i-nadziei-Orędzie-na-Swiatowy-Dzien>> [dostęp: 10.07.2023].

odwiedził włoską wyspę Lampedusę, będącą bramą do Europy dla setek tysięcy uchodźców z Afryki. Tam modlił się za ofiary śmierci na morzu i wzywał do solidarności z tymi, którzy ryzykują życie w poszukiwaniu lepszego losu²⁰.

Rys empatii względem przeżyć migrantów da się zauważyć również w niektórych jego oficjalnych dokumentach. Posynodalna adhortacja papieża Franciszka *Amoris laetitia*²¹ (*Radość miłości*) jest dokumentem o miłości w rodzinie, który powstał na podstawie dwóch synodów biskupów o tej tematyce w latach 2014 i 2015. Papież przedstawia w niej swoją wizję rodziny chrześcijańskiej, opartą na słowie Bożym, dotychczasowym nauczaniu Kościoła i doświadczeniu wiernych. Adhortacja składa się z dziewięciu rozdziałów, które poruszają różne aspekty życia małżeńskiego i rodzinnego: znaczenie małżeństwa i rodziny w planie Bożym, wyzwania współczesnego świata dla rodzin, powołanie i misja rodziny, miłość małżeńska i jej owocność, duszpasterstwo rodzin, wychowanie dzieci, towarzyszenie rodzinom w sytuacjach trudnych i kruchych, duchowość małżeńska i rodzinna. Tak szeroki wachlarz tematyczny pokazuje złożoność zagadnienia małżeństwa i rodziny we współczesnym świecie.

Snując refleksję o aktualnej sytuacji rodzin, Franciszek dwukrotnie wspomina o migracji. Pierwszy raz porusza ten temat w rozdziale pierwszym adhortacji, poświęconym biblijnej analizie tematyki podejmowanej w dokumencie. W części, w której papież pisze o czułości, stawia rodzinom za wzór Świętą Rodzinę. Jednocześnie podkreśla trudy jej życia, które wiązały się m.in. z przymusową migracją. Podobnie jak wiele rodzin we współczesnych czasach, rodzina Józefa i Maryi doświadczyła prześladowania ze strony króla Heroda. To doświadczenie zmusiło ich do opuszczenia domu rodzinnego i przyjęcia losu uchodźców. Jednak w tych trudnych warunkach oprócz smutków familia z Nazaretu potrafiła przeżywać także radości dnia codziennego. Papież zachęca, aby biorąc z niej przykład, dzisiejsze rodziny, szczególnie te dotknięte doświadczeniem migracji, potrafiły „[...] rozpoznać w rodzinnych dziejach Boże orędzie”²².

Do tematu migracji wraca Franciszek w punkcie 46. swojej adhortacji, który w całości poświęcony jest temu zagadnieniu. Jest to fragment rozdziału zatytułowanego *Rzeczywistość rodzin i wyzwania*, a konkretnie jego części opisującej aktualną sytuację rodziny. Wymienia on wiele czynników, które mają wpływ na rodzinę w dzisiejszym świecie. Wśród nich znajdują się: kultura tymczasowości, problemy ekonomiczne prowadzące do decyzji o odkładaniu założenia rodziny,

²⁰ Por. Franciszek. *Nie ulegajmy globalizacji zubożeni. Homilia Ojca Świętego wygłoszona podczas Mszy św. na stadionie w Salinie (Lampedusa)* (8.07.2013). „L'Osservatore Romano” 2013 nr 8-9 s. 25-27.

²¹ Por. Tenże. *Posynodalna adhortacja apostolska Amoris laetitia o miłości w rodzinie* (19.03.2016) [dalej: AL].

²² Tamże 30.

szerzące się uprzedmiotawianie ciała ludzkiego czy brak godnego i odpowiedniego mieszkania.

Jako jedno z tych uwarunkowań papież wymienia migrację. Powołując się na ojców synodalnych, nazywa ją wprost znakiem czasów²³. Píše:

[...] migracje są innym znakiem czasów, który należy rozpatrzeć i zrozumieć, z całym brzemieniem konsekwencji dla życia rodzinnego²⁴.

Papież zauważa i podkreśla skalę zjawiska, które dotyka całych narodów w różnych zakątkach ziemi, oraz fakt, że powody przesiedleń mogą być różne w zależności od sytuacji społeczno-ekonomicznej. Widzi również potrzebę czynnego, pierwszoplanowego zaangażowania się Kościoła w pomoc tym, których migracja osobiście dotyczy. Dostrzega w tym także szansę na ewangelizację poprzez dawanie świadectwa i wierność Chrystusowemu poleceniu troski o przybyszów (por. Mt 25,35)²⁵.

W ruchu narodów, jakim jest migracja, papież Franciszek upatruje źródła ubogacenia. Poznawanie innych kultur i czerpanie z nich tego, co dobre, zarówno przez ludzi migrujących, jak i przez narody, które przyjmują przybyszów, jest wskazywane jako pozytywny skutek tego zjawiska. Biskup Rzymu zauważa, że taka wielokulturowość może być cenna tak dla poszczególnych rodzin, jak dla całych społeczeństw²⁶. Jednocześnie przestrzega przed destabilizacją rodzin, którą może przynieść migracja. Szczególnie odczuwalne może to być w przypadku uchodźców, którzy w większości zmieniają miejsce zamieszkania nie na skutek własnej, przemyślanej decyzji, ale „[...] w konsekwencji wojny, prześladowań, biedy, niesprawiedliwości”²⁷. Oprócz destabilizacji – zauważa papież – uchodźcom grożą niewygody podróży, urazy fizyczne i psychiczne, a w skrajnych sytuacjach – śmierć²⁸.

Z tych powodów Kościół wezwany jest do towarzyszenia migrantom, a więc do specjalistycznego duszpasterstwa. Warty odnotowania jest postulat Franciszka, żeby duszpasterstwo migracyjne dotyczyło nie tylko tych członków rodziny, którzy znaleźli nowy dom, ale także tej części rodziny, która pozostała w miejscu dotychczasowego zamieszkania. Jako warunek takiej pomocy ze strony wyznawców Chrystusa papież stawia poszanowanie

²³ Por. III Nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. *Relatio Synodi* (18.10.2014). Watykan 2014 p 8.

²⁴ AL 46.

²⁵ Por. tamże.

²⁶ Por. tamże; por. także Franciszek. *Budować przyszłości z migrantami i uchodźcami. Orędzie Ojca Świętego na 108. Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy (2022)*. <<https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/migration/documents/20220509-world-migrants-day-2022.html>> [dostęp: 11.07.2023].

²⁷ AL 46.

²⁸ Por. tamże.

[...] ich [migrantów] kultur, formacji ludzkiej i religijnej, z której się wywodzą, bogactwa duchowego ich obrzędów i tradycji²⁹.

Pokazuje także, że w pewnych sytuacjach duszpasterstwo powinno zapobiegać wyjazdom ludzi. Tak jest w przypadku chrześcijan zamieszkujących Bliski Wschód, którzy opuszczają rodzinne domy, aby uciec przed prześladowaniem. Tego typu ruchy migracyjne powodują zanik chrześcijaństwa na określonych terenach, więc w interesie Kościoła jest, aby zatrzymywać w takich miejscach rodziny i wspólnoty chrześcijańskie³⁰.

Papież Franciszek zwraca uwagę na fakt, że dramatyczną sytuację migrantów wykorzystują czasem międzynarodowe organizacje parające się handlem ludźmi. One to pod pozorem migracyjnym przemycają osoby, traktując je jak przedmiot lub towar. Inną piętnowaną przez hierarchę okolicznością jest zmuszanie do podróży samotnych matek z dziećmi, a czasem i pozbawionych opieki dzieci, szczególnie kiedy zmusza się je dodatkowo do przebywania w obozach dla uchodźców. Jest to wyjątkowo niekorzystne zarówno dla migrantów, jak i dla państw przyjmujących, ponieważ sytuacja taka uniemożliwia integrację i asymilację przybywających. Konsekwencje mogą być jednak jeszcze bardziej dramatyczne.

Skrajne ubóstwo i inne sytuacje rozkładu doprowadzają niekiedy rodziny do sprzedawania swoich dzieci na prostytucję lub handel narządami³¹.

Pomimo wszystkich problemów, jakie mogą napotkać migrujące rodziny, Franciszek spogląda na ich sytuację z nadzieją. Wskazuje, że miłość okazana imigrantom jest znakiem Ducha Świętego i jest paradygmatyczna w tym sensie, że ukazuje

[...] jak jest dziś przeżywana logika miłosiernej akceptacji oraz integracji osób słabszych³².

ZAKOŃCZENIE

Założeniem artykułu było ukazanie problematyki migracyjnej w nauczaniu Benedykta XVI i papieża Franciszka. Zakres badań został ograniczony do dwóch dokumentów papieskich – encykliki *Caritas in veritate* oraz adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia*. Po przeanalizowaniu tekstów pod kątem zagadnienia będącego przedmiotem zainteresowania można dojść do następujących wniosków.

²⁹ Tamże; por. B. Giemza. *Rodzina migrująca jako wyzwanie dla Kościoła: szkic problematyki*. „Studia Salvatoriana Polonica” 8:2014 s. 92-93.

³⁰ Por. tamże.

³¹ Tamże.

³² Por. AL 47.

Zarówno według Benedykta XVI, jak i Franciszka migracje, których doświadczają dzisiaj świat, powinny być odczytane jako znak czasu, co z kolei wymaga od Kościoła podjęcia działań, które będą odpowiedzią na ten znak. Przede wszystkim jest to duszpasterstwo migrantów. Powinno ono dotyczyć zarówno osób wyjeżdżających, jak i pozostawionej w kraju rodziny. W drugiej kolejności Kościół powinien zabiegać o jedność wszystkich ludzi, aby poprzez poczucie wspólnoty i solidarności, nikt – w tym także migranci – nie musiał doświadczać samotności i alienacji.

Migracja jest zjawiskiem bardzo złożonym i trudnym do jednoznacznej oceny. Trzeba dostrzec jej zalety, mając jednak na uwadze również wady. Z jednej strony wyjazdy zagraniczne mogą być szansą na uniknięcie wojen lub prześladowań, na polepszenie sytuacji materialnej – zarówno pojedynczych rodzin, jak i całych społeczeństw. Nie należy również zapominać o ubogającym potencjale migracji. Z drugiej strony brak uznania godności migrantów i niezapewnienie im przez wspólnotę międzynarodową odpowiednich praw może prowadzić do przedmiotowego ich traktowania, wykorzystywania lub w skrajnych sytuacjach nawet do handlu ludźmi. Trzeba również pamiętać o trudach i niebezpieczeństwach, na jakie narażają się uchodźcy w trakcie podróży.

Benedykt XVI i Franciszek przypominają, że podstawową postawą Kościoła wobec migrantów powinna być miłość. Wyrażać się ma ona zarówno troską społeczną o integralny rozwój ludzki, jak i pielęgnowaniem czułości i miłości w małżeństwach i rodzinach.

BIBLIOGRAFIA

- III Nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów: *Relatio Synodi* (18.10.2014). Watykan 2014.
- Bakalarz J.: *Dzień Migranta*. „Collectanea Theologica” 43:1973 z. 3 s. 169-174.
- Bakalarz J.: *Podstawowe dokumenty Kościoła w sprawie opieki duszpasterskiej nad imigrantami*. „Studia Polonijne” 4:1981 s. 5-14.
- Benedykt XVI: *Encyklika Caritas in veritate*. Watykan 2009.
- Benedykt XVI: *Encyklika Deus caritas est*. Watykan 2005.
- Benedykt XVI: *Messaggio di Sua Santità Benedetto XVI per la Giornata Mondiale del Migrante e del Rifugiato (2006)* „Migrazioni: segno dei tempi”. <https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/migration/documents/hf_ben-xvi_mes_20051018_world-migrants-day.html> [dostęp: 10.07.2023].
- Benedykt XVI: *Migracje: pielgrzymka wiary i nadziei. Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 2013*. <<https://papiez.wiara.pl/doc/4456482.Migracje-pielgrzymka-wiary-i-nadziei-Orędzie-na-Swiatowy-Dzien>> [dostęp: 10.07.2023].
- Franciszek: *Budować przyszłości z migrantami i uchodźcami. Orędzie Ojca Świętego na 108. Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy (2022)*. <<https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/migration/documents/20220509-world-migrants-day-2022.html>> [dostęp: 11.07.2023].

- Franciszek: *Nie ulegajmy globalizacji zubożenia. Homilia Ojca Świętego wygłoszona podczas Mszy św. na stadionie w Salinie (Lampedusa)* (8.07.2013). „L'Osservatore Romano” 2013 nr 8-9 s. 25-27.
- Franciszek: *Posynodalna adhortacja apostolska Amoris laetitia*. Watykan 2016.
- Giemza B.: *Migracja jako znak czasów i wyzwanie dla duszpasterstwa Kościoła*. „Studia Salvatoriana Polonica” 2:2008 s. 71-85.
- Giemza B.: *Rodzina migrująca jako wyzwanie dla Kościoła: szkic problematyki*. „Studia Salvatoriana Polonica” 8:2014 s. 89-99.
- Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących, Papieska Rada Cor Unum: *Przyjęcie Chrystusa w uchodźcach i przymusowo przesiedlonych. Wytyczne duszpasterskie*. Watykan 2013.
- Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących: *Instrukcja Erga migrantes caritas Christi*. Watykan 2004.
- Sobór Watykański II: *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes*. Watykan 1965.
- Szafranski A.L.: *Kairologia. Zarys nauki o Kościele w świecie współczesnym*. Lublin 1990.

Streszczenie: Zagadnienie migracji, czy to ze względów ekonomicznych, czy też spowodowane konfliktami zbrojnymi lub prześladowaniami, pozostaje w dzisiejszych czasach tematem szczególnie aktualnym. Nie powinien więc dziwić fakt, że kolejni papieże podejmują w oficjalnych dokumentach Kościoła ten problem. Celem artykułu jest zaprezentowanie, jak fenomen ruchów migracyjnych opisują papieże: Benedykt XVI w encyklice *Caritas in veritate* oraz Franciszek w adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia*. Obaj ukazują migrację w perspektywie miłości chrześcijańskiej oraz odczytują to zjawisko jako znak czasu.

Słowa kluczowe: migracja, Benedykt XVI, Franciszek, *Caritas in veritate*, *Amoris laetitia*.

